

De effecten van digitaal mediagebruik op de taalontwikkeling van jonge kinderen

Inzichten en aanbevelingen over mediaopvoeding
uit de wetenschap

Inhoud

Introductie	3
Leeswijzer	4
1. Welke effecten heeft het gebruik van digitale media op de taalvaardigheid van jonge kinderen?	5
2. Welke rol speelt de thuisomgeving in het omgaan met digitale media?	8
3. Wat kun je ouders van jonge kinderen adviseren over digitaal mediagebruik thuis?	11
Conclusies	14
Bronnen	16
Meer informatie?	19

Introductie

In de gedigitaliseerde wereld hebben kinderen allerlei draagbare, digitale apparaten tot hun beschikking, zoals smartphones en tablets. Ze worden vanaf jonge leeftijd blootgesteld aan beeldschermen. Waar de ene ouder een uitkomst ziet in digitale media, bijvoorbeeld als speels tijdverdrijf voor hun kind, ziet de ander het als een potentiële belemmering voor de ontwikkeling en creativiteit van hun kind.

Digitale mediaopvoeding is een onderwerp dat volop in de belangstelling staat. Zo werd in *De Avondshow met Arjen Lubach* aandacht besteed aan televisieprogramma's voor peuters. Lubach pleitte ervoor om te stoppen met 'hysterische tv' waar jonge kinderen aan blootgesteld worden¹. Ook het televisieprogramma *Kassa* besprak het onderwerp, met specifieke aandacht voor 'het verslavende effect' van de tablet op peuters²⁴.

Er wordt daarnaast steeds meer onderzoek gedaan naar de invloed die schermtijd heeft op jonge kinderen. *World Health Organisation* (WHO) adviseert om de schermtijd van jonge kinderen (0-5 jaar) zoveel mogelijk te beperken, vooral als die schermtijd zittend en passief wordt doorgebracht³. Volgens het advies brengen kinderen tussen de 0 en 2 jaar idealiter 0 minuten zittend achter een scherm door en kinderen tussen de 2 en 4 jaar niet meer dan 60 minuten. In de praktijk krijgen Nederlandse kinderen echter veel meer schermtijd dan het WHO adviseert, zo blijkt uit onderzoek⁴. Kinderen tussen de 0 en 1 jaar komen per dag gemiddeld 90 minuten met (digitale) media in aanraking, waarvan 69 minuten kijkend naar video's op televisie of smart-apparaten. In de praktijk wordt het WHO-advies niet aangehouden.

Ouders spelen een belangrijke, zo niet de belangrijkste, rol in de mediaopvoeding van hun kinderen. Maar hoe ziet een goede mediaopvoeding voor jonge kinderen er precies uit? En hoe kunnen bibliotheken ouders daarin ondersteunen?

Over deze publicatie

Deze publicatie geeft een overzicht van de wetenschappelijk bewezen effecten van mediagebruik op de taalontwikkeling van een kind. Ook geeft de publicatie inzicht in de manier waarop digitale media worden gebruikt in de thuissituatie. Bibliotheken kunnen deze publicatie en bijbehorende aanbevelingen gebruiken als theoretische onderlegger voor hun eigen visie en activiteiten op het gebied van mediaopvoeding en (digitale) geletterdheid van ouder en kind. De informatie en de aanbevelingen in deze publicatie zijn afkomstig uit zowel Nederlands als internationaal wetenschappelijk onderzoek over digitale media in gezinnen met kinderen tussen de 0-4 jaar. Deze onderzoeken zijn gepubliceerd tussen 2015 en 2025 zodat ze goed aansluiten bij het huidige medialandschap.

Leeswijzer

De publicatie is opgebouwd uit 3 onderdelen:

1. Wat zijn de effecten van digitale media op de taalvaardigheid van jonge kinderen?
2. Welke rol speelt de thuisomgeving in de omgang met digitale media in het gezin?
3. Aanbevelingen op basis van wetenschappelijk onderzoek: wat kun je ouders van jonge kinderen adviseren over digitaal mediagebruik thuis?

De bronnen waarop de informatie en de aanbevelingen zijn gebaseerd, zijn in de tekst genummerd. Aan het einde van de publicatie is de volledige bronnenlijst te vinden. Tot slot vind je aan het einde van de publicatie een aantal lees- en kijktips over dit thema.

Gebruikte termen in deze publicatie

Ouders | De informatie uit deze publicatie heeft betrekking op alle volwassenen die zorg dragen voor (jonge) kinderen. Zowel om ouders als verzorgers. Omwille van de leesbaarheid gebruiken we de term 'ouders' wanneer het gaat over personen die primair verantwoordelijk zijn voor de opvoeding van kinderen.

Digitale media | Met digitale media verwijzen we naar media waar je via apparaten, zoals smartphones, tablets en televisie, toegang toe krijgt en die niet op papier zijn. Voorbeelden hiervan zijn apps, (televisie)programma's, video's, websites en videobellen.

Mediaopvoeding | Het Nederlands Jeugdinstituut (NJI) omschrijft mediaopvoeding als de acties die ouders ondernemen om kinderen te leren om bewust, veilig en gezond te kunnen omgaan met media, waarbij meestal de focus ligt op digitale media.

Schoolervaring | We spreken in deze publicatie over de schoolervaring van volwassenen (de ouders). Bij 'veel schoolervaring' heeft de ouder veel jaren onderwijs gevolgd en is die vaak theoretisch opgeleid. In de Nederlandse context zouden die ouders een hbo- of universitaire opleiding hebben gevolgd. Bij 'weinig' of 'minder' schoolervaring hebben de ouders minder jaren onderwijs gevolgd. Dit is alsnog een hele diverse doelgroep, want het omvat ouders die helemaal geen onderwijs hebben gevolgd en ouders die in de Nederlandse context bijvoorbeeld een mbo-1-opleiding hebben gevolgd. Omdat veel onderzoeken door andere landen met andere onderwijssystemen zijn uitgevoerd, kunnen we in de publicatie niet spreken over bepaalde niveaus.

1. Welke effecten heeft het gebruik van digitale media op de taalvaardigheid van jonge kinderen?

Welke negatieve effecten heeft digitaal mediagebruik op de taalontwikkeling van jonge kinderen?

Verskillende onderzoeken laten zien dat veel gebruik van digitale media een negatieve invloed heeft op de taalontwikkeling van jonge kinderen. Als jonge kinderen veel tijd achter een scherm doorbrengen, dan zorgt dit voor een vertraging in de ontwikkeling van het taalbegrip en de taalproductie van kinderen^{5,6,7}. Er is een nadelige invloed van digitaal mediagebruik op de woordenschat en grammatica van jonge kinderen⁶. Ook de spraakontwikkeling verloopt minder goed bij veelvuldig gebruik van digitale media⁹. Hoe jonger het kind, hoe groter de impact is van blootstelling aan digitale media.

Deze effecten worden gevonden ongeacht de manier waarop deze onderzoeken 'veel' of 'weinig' mediagebruik definiëren: meer mediagebruik is altijd schadelijker voor de taalontwikkeling van jonge kinderen dan minder mediagebruik. Er zijn al schadelijke effecten gevonden vanaf 60 minuten schermtijd per dag bij kinderen op jonge leeftijd⁵. Er zijn uit de geraadpleegde onderzoeken geen eenduidige conclusies te trekken over welke hoeveelheid schermtijd te veel schermtijd is, omdat er verschillen zijn in de onderzoeken wat betreft de inhoud van de content waaraan kinderen werden blootgesteld en de manier waarop de media werden ingezet.

Wat verklaart deze negatieve effecten?

Er zijn een aantal verklaringen voor de negatieve effecten van digitaal mediagebruik op de taalontwikkeling van jonge kinderen:

- **Schermtijd voor kinderen gaat ten koste van interactie tussen ouder en kind**

De meest genoemde verklaring is dat schermtijd ten koste gaat van de talige interactie tussen ouder en kind^{5,8,10,11,12,13} waarbij ouder en kind om beurten iets zeggen. Deze interacties zijn erg belangrijk voor de ontwikkeling van taal¹³. Tijdens (rijke) talige interactie met hun ouders worden kinderen namelijk uitgedaagd tot het zelfstandig produceren van taal en juist die eigen taalproductie is de drijvende kracht achter een goede taalontwikkeling¹⁴. Elke minuut schermtijd leidt tot een afname van interactie tussen ouder en kinderen¹¹⁰, waardoor kinderen dus minder uitgedaagd worden tot taalproductie.

- **Tijdens digitaal mediagebruik is er minder aandacht van ouders voor kinderen**

Het gebruik van digitale media door kinderen óf door ouders leidt ertoe dat er minder aandacht van ouders naar kinderen gaat⁸. Ouders reageren minder op hun kinderen wanneer kinderen zelfstandig media gebruiken of als ouders tijdens reguliere contactmomenten (zoals tijdens het eten

of autorijden) zelf digitale media gebruiken⁸
¹⁵. Zowel de kwantiteit als de kwaliteit van de interacties neemt op die manier af, waardoor kinderen minder talige input krijgen en minder meedoen aan interactie. Het aanzetten van de televisie op de achtergrond heeft hetzelfde effect¹².

- **Kinderen kunnen op jonge leeftijd niet goed leren van een scherm**

Een derde verklaring is dat jonge kinderen niet goed kunnen leren van een scherm als ze de media in hun eentje gebruiken^{13,16,17}. Facetten die hierbij een rol spelen zijn:

- **Jonge kinderen leggen geen link tussen content van een scherm en de praktijk**
Kinderen tot en met 3 jaar kunnen niet goed de link leggen tussen een voorwerp dat ze op een scherm zien en hetzelfde voorwerp in de echte wereld¹³. Jonge kinderen hebben alle zintuigen nodig om op deze leeftijd te leren. Ze leren een voorwerp kennen door het aan te raken, vast te houden en te voelen¹⁷.
- **Jonge kinderen hebben menselijk contact nodig om te leren van een scherm**
Jonge kinderen leren weinig van een scherm als dat niet onder begeleiding van een volwassene gebeurt die aanwijzingen geeft en die oogcontact met het kind maakt¹⁷.

Een kind leert van de reacties van de volwassene en de volwassene kan de inhoud van de content duiden, daar waar het kind dat niet zelf kan.

- **Jonge kinderen leren niet van ongeschikte content**

Jonge kinderen leren niet van digitale media als de content niet past bij hun leeftijd^{5,15}. Content moet dus aansluiten bij de leeftijd en daarmee de belevingswereld van het kind. Aan het einde van dit onderzoek staan een aantal doorkliklinks. Hierin worden voorbeelden van geschikte content genoemd.

Welke negatieve effecten heeft digitaal mediagebruik op de ontwikkeling van andere vaardigheden van jonge kinderen?

Digitaal mediagebruik op jonge leeftijd kan niet alleen belemmerend zijn voor de taalontwikkeling, maar ook voor de ontwikkeling van andere vaardigheden. Dit geldt voor de cognitieve en sociaal-emotionele ontwikkeling, emotieregulatie, aandachtsvaardigheden en de motorische ontwikkeling^{6,15}. De belangrijkste verklaringen hiervoor zijn:

- **Schermtijd gaat ten koste van tijd voor ontwikkeling van motorische en sociale vaardigheden**

Net zoals schermtijd ten koste gaat van interactie tussen ouder en kind, gaat het ook ten koste van de tijd om andere vaardigheden te ontwikkelen. Denk aan grove en fijne motorische vaardigheden, zoals lopen en tekenen, die worden ontwikkeld als kinderen bewegen en sociale vaardigheden die worden ontwikkeld als kinderen in contact zijn met anderen^{6,13}.

- **Te snelle content heeft effect op aandachtsvaardigheden en executieve functies**

Het te snel wisselen van beelden in de content leidt tot overstimulatie bij jonge kinderen. Dat heeft een negatief effect op ontwikkeling van aandachtsvaardigheden en executieve functies¹⁵. Voorbeelden van executieve functies bij jonge kinderen zijn concentratie en emotieregulatie¹⁸.

Heeft digitaal mediagebruik alleen maar negatieve effecten op jonge kinderen?

Toch blijkt ook uit steeds meer onderzoek dat digitaal mediagebruik niet altijd een negatief effect hoeft te hebben op de taalontwikkeling van jonge kinderen^{7,8,11,12,15,16,19,20,21,22,23}. Digitaal mediagebruik kan, mits het onder de juiste voorwaarden wordt ingezet, juist een positief effect hebben op de taalontwikkeling. Bijvoorbeeld op de woordenschatontwikkeling^{7,16,19,20,21} en het verhaalbegrip van kinderen²¹. Soms is er geen verschil in effect waar te nemen bij kinderen die digitale media gebruiken. Dat betekent dat gebruik van digitale media geen ander effect heeft dan het gebruik van niet-digitale media.

Enkele voorwaarden waaronder digitaal mediagebruik een positief effect kan hebben op de taalontwikkeling van jonge kinderen zijn:

- **Er vindt begeleiding door en interactie met een ouder plaats tijdens digitaal mediagebruik**

Onderzoeken benadrukken het belang van interactie tussen ouder en kind tijdens digitaal mediagebruik van jonge kinderen^{8,10,11,12,20}. Eén onderzoek laat zelfs zien dat dit noodzakelijk is om kinderen te kunnen laten leren van een scherm²⁰. Ouders kunnen hun kind helpen om de inhoud van de content te duiden, door samen te kijken en te praten over wat ze zien. Ouders kunnen bijvoorbeeld uitleggen wat er gebeurt, vragen stellen aan het kind, voorwerpen op het scherm benoemen en dingen op het scherm aanwijzen^{8,9,11,12,13,15,16,17,20,21,23}. Ook non-verbale aanwijzingen van de ouders helpen het kind om de content te begrijpen, zoals het kunnen volgen van de oogbewegingen van ouders²⁰.

- **De content heeft een educatief karakter**
Mediagebruik kan positief zijn voor de taalontwikkeling van kinderen als de content educatief en interactief is, en afgestemd is op de leeftijd^{7,12,13,15,16,21,23}. Media die zijn bedoeld voor entertainment, zoals cartoons, leiden vaak niet tot positieve effecten op de taalontwikkeling⁷.

- **De content (en het type apparaat) stimuleert kinderen tot interactie en taalproductie**

Wanneer de content interactief is, raken kinderen meer betrokken en enthousiast. Dat kan ervoor zorgen dat ze eerder van de media leren⁷. Denk aan media die kinderen betrekken bij het verhaal door te praten tegen het kind en het kind aan te moedigen tot taalproductie, waaronder praten, zingen en rijmen^{12,13,15,20}. Het is wel zo dat sommige apparaten minder uitnodigen tot interactie (bijvoorbeeld televisie) en sommige juist meer (bijvoorbeeld apparaten met touchscreens)¹².

- **De content bezit menselijke kenmerken en is niet abstract**

Jonge kinderen leren niet van content die te abstract is, zoals content die alleen bestaat uit kleuren, vormen en geluiden. Vaak denken ouders dat dit type content leerzaam is voor jonge kinderen en bieden dit ook aan. Echter, kinderen leren alleen van content waarin (gezichten van) mensen of menselijke stemmen voorkomen¹⁶.

Het is belangrijk om in gedachten te houden dat de beschreven positieve effecten vaak gevonden zijn in experimenteel onderzoek. Dit type onderzoek vindt plaats in een gecontroleerde omgeving, met media die speciaal zijn ontworpen voor dat onderzoek. Zo'n experiment kan heel anders verlopen dan hoe digitale media thuis bij kinderen worden gebruikt.

2. Welke rol speelt de thuisomgeving in het omgaan met digitale media?

Naast de hoeveelheid schermtijd, de content en de begeleiding van mediagebruik, speelt ook de thuisomgeving een belangrijke rol. Die is bepalend voor de manier waarop jonge kinderen leren omgaan met media.

Welke invloed heeft gezinssamenstelling op digitaal mediagebruik?

De gezinssamenstelling kan van invloed zijn op het gebruik van digitale media van jonge kinderen.

- **Aantal ouders in het gezin kan invloed hebben op digitaal mediagebruik**

Er kan een verschil zijn in digitaal mediagebruik tussen gezinnen met één ouder en gezinnen waar 2 ouders zijn²⁴. Onderzoek laat zien dat kinderen van alleenstaande ouders vaardiger zijn in het gebruik van de media en digitale media vaker zelfstandig gebruiken²⁴, maar dat de ouders zelf vaker minder vaardig zijn in het gebruik van digitale media. In gezinnen met één ouder bestaat er dus een groter hiaat tussen de mediavaardigheden van de ouder en het kind, dan in gezinnen met 2 ouders.

- **Gezinsgrootte is mogelijk van invloed op het mediagebruik van kinderen**

Onderzoek naar mediagebruik onder de jongste kinderen binnen een gezin suggereert dat de aanwezigheid van oudere broers en zussen van invloed kan zijn op de blootstelling aan media²⁵. Het jongste kind kan mogelijk in aanraking komen met media die niet bij

zijn leeftijd passen. Het onderzoek verwacht dat ouders in deze gezinnen daarom aandacht (moeten) besteden aan wat het jongste kind wel en niet te zien krijgt en hen moeten afschermen voor de media die oudere broers en zussen consumeren.

Welke invloed heeft de schoolervaring en sociaal-economische status van de ouders op het digitaal mediagebruik binnen het gezin?

Er is veel onderzoek gedaan naar de invloed van de schoolervaring en sociaal-economische status (hierna: SES) van ouders op het mediagebruik binnen het gezin. In de meeste onderzoeken werden ouders met weinig schoolervaring én weinig inkomen vergeleken met ouders met meer schoolervaring én hoger inkomen.

- **Er zijn wisselende resultaten wat betreft hoge en lage SES en de invloed op schermtijd**

Verschillende onderzoeken besteden aandacht aan de mate van schoolervaring en de SES en de invloed daarvan op schermtijd. De onderzoeken laten wisselende resultaten zien, waarbij het ene onderzoek vond dat kinderen in gezinnen met een lage SES meer schermtijd krijgen^{19,25} terwijl uit ander onderzoek blijkt dat juist gezinnen

met een hoge SES meer moeite hebben om schermtijd te limiteren^{24,26}. Een verklaring voor het laatste kan zijn dat ouders met een hoge SES en meer schoolervaring zelf veel gebruikmaken van digitale media, waardoor ze het lastiger vinden om de schermtijd van hun kinderen te limiteren²⁴.

- **Gezinnen met een lage SES hebben minder apparaten in huis en omarmen minder snel nieuwe mediatechnologieën**

Gezinnen met weinig inkomen hebben significant minder apparaten in huis en daarnaast minder verschillende *soorten* apparaten in huis²⁷. Ook hebben deze gezinnen minder vaak de nieuwste apparaten in huis, wat waarschijnlijk te maken heeft met de kosten ervan²⁵. Daarnaast is het zo dat deze groep ouders minder snel geneigd is om mediatechnologieën te omarmen die nieuw voor hen zijn, omdat zij zich sneller zorgen maken over de effecten ervan op hun kind²⁴. Het onderzoek laat zien dat deze ouders hun kinderen sneller verbieden om met deze nieuwe mediatechnologieën aan de slag te gaan.

- **In gezinnen met een hoge SES zijn er geen negatieve effecten op woordenschatontwikkeling bij gemiddeld digitaal mediagebruik**

Het digitaal mediagebruik heeft geen effect (dus: geen positief en geen negatief effect) op woordenschatontwikkeling van kinderen

onder de 3 jaar met ouders met veel schoolervaring en een gemiddeld mediagebruik¹⁹. Dit komt doordat in deze gezinnen de schermtijd niet ten koste gaat van voorlezen en interactie tussen ouder en kind, maar een aanvulling is op taalstimulerende activiteiten die in deze gezinnen al ondernomen werden.

- **Schoolervaring is niet per definitie van invloed op houding van ouders ten opzichte van digitale media**

De mate van schoolervaring van de ouder kan van invloed zijn op de houding die zij hebben ten opzichte van mediagebruik in het algemeen, maar dat is niet altijd het geval²⁴. Het onderzoek laat ook voorbeelden zien van ouders met weinig schoolervaring die juist wel open staan voor digitaal mediagebruik.

- **Ouders met weinig schoolervaring kunnen moeite hebben met het begeleiden van het digitale mediagebruik van hun kinderen**

Ouders met minder schoolervaring ervaren een grotere 'generatiekloof' met hun kinderen op het gebied van digitale media dan ouders met veel schoolervaring^{25,26}. Ouders zien soms zelfs dat hun peuters en kleuters beter zijn in digitale vaardigheden dan zijzelf en laten hen in dat geval vaker zelfstandig experimenteren. Jonge kinderen doen hun digitale vaardigheden dan veelal op door middel van '*trial and error*'. Deze ouders zijn minder bezig met het '*scaffolden*' van digitale activiteiten, oftewel het actief aanbieden van digitale activiteiten die passen bij de leeftijd van het kind en hen steeds een stapje verder te helpen. Ook hebben ouders met minder schoolervaring meer zorgen om het digitaal mediagebruik van hun kinderen.

- **'Tech-enthousiastelingen' zijn meer betrokken bij digitale activiteiten van hun kinderen en zien meer mogelijkheden voor spelend leren met digitale apps**

Ouders die ICT gebruiken voor hun werk zijn meer betrokken bij digitale activiteiten van hun kinderen, voelen zich zelfverzekerder in het begeleiden van hun kinderen en

zien educatieve waarde in digitale media²⁶. Deze ouders maken vaker gebruik van educatieve apps om het leren van hun kinderen te ondersteunen en promoten vaker niet-digitale activiteiten en buitenactiviteiten. Ten slotte zien ouders die vertrouwd zijn met ICT meer mogelijkheden om digitale spelapplicaties en apparaten in te zetten voor het 'spelend leren' van hun kinderen. Ouders met weinig schoolervaring neigen meer naar het trekken van een strikte grens tussen spelen en leren²⁶.

Welke houding en welk gedrag rondom digitale media laten ouders zelf zien binnen het gezin?

Ouders gaan op verschillende manieren om met media, wat implicaties heeft voor de wijze waarop zij hun kinderen meenemen in digitaal mediagebruik.

- **(Onbewust) mediagedrag van ouders is van invloed op mediagedrag van kinderen**

Ouders die zelf veel digitale media gebruiken, staan meer digitaal mediagebruik toe bij hun kinderen en zijn minder strikt qua regels op dit gebied²⁵. Zij dragen hun eigen gewoontes (impliciet) over aan hun kinderen, die dan hetzelfde mediagedrag ontwikkelen. Kinderen nemen onbewust (de gewoontes rondom) mediagebruik over van hun ouders.

- **De houding van ouders ten opzichte van digitale media is van invloed op hun begeleiding**

Een negatieve of gereserveerde houding van ouders ten opzichte van mediagebruik is van invloed op de begeleiding die ouders geven. Wanneer ouders zelf moeite hebben met het omgaan met een bepaald digitaal medium, laten zij hun kinderen vaker zelfstandig met het medium experimenteren²⁵. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat ouders denken dat een medium geen schade kan aanrichten als het kind het medium niet begrijpt of er niet mee om kan gaan. De houding van ouders is niet altijd van invloed op de manier waarop en de mate waarin

zij hun kinderen media laten gebruiken of de hoeveelheid schermtijd die zij hun kinderen geven²⁵. Die laten ze meer afhangen van de mediavaardigheden van hun kinderen, dan van hun eigen houding²⁵.

- **Ouders die zelf mediavaardig zijn, kunnen hun kinderen beter begeleiden in mediagebruik**

Ouders die zelf vaardig zijn in het gebruik van digitale media, bezitten meer vaardigheden om hun kinderen te begeleiden in hun mediagebruik²⁴. Mogelijke verklaringen daarvoor zijn dat deze ouders weten welke voordelen omgang met deze media kan opleveren en dat ze beter kunnen communiceren over deze media. Ook zijn zij vaardiger in het delen van hun eigen ervaringen en eigen digitale geletterdheid²⁴.

- **Ouders richten begeleiding in op basis van geobserveerde vaardigheden van kinderen en minder op basis van de leeftijd van kinderen**

Ouders organiseren de begeleiding van gebruik van digitale media niet (alleen) op basis van wat passend is voor de leeftijd van het kind, maar zij observeren de vaardigheid van hun kind en passen daarop de hoeveelheid en het type begeleiding aan²⁵. Is het kind vaardig en gebruikt het vaak digitale apparaten? Dan zijn ouders meer betrokken qua begeleiding en krijgen kinderen vaker toegang tot digitale apparaten en media²⁵.

3. Wat kun je ouders van jonge kinderen adviseren over digitaal mediagebruik thuis?

Bibliotheken doen er goed aan om ouders met jonge kinderen te adviseren over digitaal mediagebruik thuis. Juist als de kinderen jong zijn valt er nog veel 'winst' te behalen, want hoe jonger het kind is, hoe meer effect een gereguleerde media-aanpak heeft¹⁵. Wetenschappelijke bronnen doen aanbevelingen over hoe ouders de mediaopvoeding of begeleiding van digitaal mediagebruik kunnen aanpakken.

1. Wat adviseer je ouders over schermtijd?

Ouders worden aangemoedigd om bewust na te denken over wanneer en hoe vaak zij hun kinderen blootstellen aan schermen en om een balans te vinden tussen schermtijd en schermvrije activiteiten.

- **Denk na over de hoeveelheid schermtijd ten opzichte van schermvrije activiteiten**

Bij jonge kinderen moet de schermtijd zoveel mogelijk beperkt worden³. Belangrijk is dat schermtijd die wel wordt toegestaan niet ten koste gaat van schermvrije activiteiten die een positieve invloed hebben op de (taal) ontwikkeling van het kind. Denk aan activiteiten die interacties tussen ouders en kinderen stimuleren, zoals gesprekjes, spelen en (voor) lezen^{3,6,9,10,13,15,19}. Het is belangrijk dat ouders nadenken over een goede balans tussen schermtijd en schermvrije activiteiten^{6,15,19}.

- **Denk na over de momenten waarop je wel of geen schermtijd toestaat**

Kinderen kunnen beter geen schermen gebruiken tijdens maaltijden of voor het slapen gaan, omdat dit momenten zijn waarop ouder en kind vaak met elkaar praten. Schermtijd op deze momenten vervangt dan de gesprekken tussen de ouder en het kind, terwijl die juist van groot belang zijn voor de taalontwikkeling van het kind^{8,15}.

2. Wat adviseer je ouders met jonge kinderen over digitaal mediagebruik thuis?

Verschillende bronnen doen aanbevelingen voor de manier waarop ouders media thuis het beste kunnen inzetten.

- **Ouder en kind gebruiken digitale media samen en op een interactieve manier**

Ouders doen er goed aan om hun jonge kind niet (alleen) zelfstandig digitale media te laten gebruiken, maar om dit (ook) samen met hun kind te doen. Dat kan door samen naar de

media te kijken, te benoemen wat je ziet en hoort, uit te leggen aan het kind wat er gebeurt en vragen te stellen^{8,9,11,12,13,15,16,17,20,21,23}. Hierdoor helpen ouders het kind om te leren van de media^{17,20}. Wanneer kinderen zelfstandig en met veel aandacht naar media kijken, betekent dit namelijk niet dat ze automatisch iets leren. Daar hebben ze een volwassene voor nodig, die oogcontact maakt, praat, uitlegt en dingen aanwijst^{17,20}.

Bovendien leidt interactie tussen ouder en kind tot meer taalproductie van het kind, wat helpt bij de algemene taalontwikkeling van jonge kinderen¹⁴. Een ouder kan daarnaast begeleiden hoe vaak een kind bepaalde content ziet. Onderzoek wijst uit dat jonge kinderen pas leren van een video, als zij die meerdere keren hebben gezien¹⁶.

• Ouders kiezen geschikte mediacontent

Ouders doen er goed aan om educatieve en interactieve media voor hun kind kiezen, zoals educatieve kinderprogramma's, games, apps en digitale prentenboeken^{7,13,15,16,23}. Goede content past bij de leeftijd, de interesses en het taalniveau van kinderen^{12,13,15,21}. Hieronder volgen enkele aanwijzingen voor geschikte content en apparaten voor jonge kinderen:

- De content lokt taalproductie uit bij kinderen en stimuleert interactie tussen ouder en kind^{7,12,13,15,16,17,20}.
- De content bevat menselijke elementen, zoals gezichten en/of stemmen^{16,17,20}.
- De content heeft een duidelijk educatief karakter⁷.

Verschillende onderzoeken laten zien dat het kansrijk kan zijn om ouders die moeite hebben met (voor)lezen, kennis te laten maken met media die interactie tussen ouder en kind stimuleren^{21,28}. Moedig ouders bijvoorbeeld

aan om digitale prentenboeken te bekijken met hun kind en om hierover in gesprek te gaan^{21,28} of om educatieve apps te gebruiken die zijn ontwikkeld om interactie tussen ouder en kind te bevorderen²⁸.

- **Ouders zijn zich bewust van hun voorbeeldrol op het gebied van mediagedrag**

Ouders geven hun gewoontes op het gebied van digitale media (bewust of onbewust) door aan hun kind. Je kunt ouders ondersteunen door hun bewust te maken van het feit dat kinderen hun ouders op dit vlak imiteren. Ouders letten dus idealiter ook op hun eigen balans tussen schermtijd en schermvrije tijd en de momenten waarop ze media gebruiken^{8,15,25}. Maak ouders ervan bewust dat hun eigen mediagedrag en digitale gewoontes van invloed zijn op het gedrag en de gewoontes die hun kinderen ontwikkelen²⁵. Inspireer ouders (en eventueel oudere broers en zussen) om een rolmodel te zijn voor jonge kinderen.

- **Ouders versterken hun digitale vaardigheden om beter om te gaan met digitale media en mediaopvoeding**

Verschillende onderzoeken delen de aanbeveling dat ouders hun eigen digitale vaardigheden verbeteren ten behoeve van het begeleiden van digitaal mediagebruik thuis^{24,26}. Met sterke eigen digitale vaardigheden kunnen zij zowel betere en passendere begeleiding bieden voor hun kinderen²⁶, als ook beter de risico's van digitale media herkennen en beperken²⁴. Ouders met weinig digitale vaardigheden hebben extra ondersteuning nodig in hoe zij hun kinderen op een passende manier kunnen begeleiden bij mediagebruik²⁴.

3. Op welke manier kun je ouders effectief adviseren over digitaal mediagebruik thuis?

Niet alleen de inhoud van het advies, maar ook de manier waarop het advies wordt gegeven is van invloed op de effectiviteit ervan.

- **Adviseer ouders op een positieve manier en bied inspiratie voor mediaopvoeding**

Schermen zijn nu eenmaal aanwezig in het leven van jonge kinderen. Het helpt niet om alleen te focussen op wat niet mag. Maak ouders wel bewust van de negatieve effecten van digitale media op de (taal)ontwikkeling van kinderen, maar geef daarnaast ook handvatten om media op een goede manier te gebruiken. Dan kunnen digitale media namelijk wel positief uitpakken voor de ontwikkeling van het kind. Moedig ouders dus vooral aan en inspireer hen om goede gewoontes op te bouwen als het gaat om digitaal mediagebruik^{5,6,11,13,15,23}.

- **Kijk naar de persoon die tegenover je zit**

In deze publicatie zijn veel bevindingen gedeeld over de invloed van gezinssamenstellingen, schoolervaring en inkomen van de ouders. Wees je ervan bewust dat dit kán samenhangen met de houding van ouders ten opzichte van media, maar zeker niet altijd^{24,25}. Probeer dus een totaalbeeld te krijgen van de wensen, leerbehoefte(n), houding en mogelijkheden van de persoon en eventueel de rest van het gezin.

- **Help ouders bepalen welke ondersteuning passend is bij hun kind(eren)**

Effectief advies over mediaopvoeding vraagt om maatwerk²⁵. Elk kind en gezin heeft andere vaardigheden wat betreft digitale vaardigheden. Help ouders niet alleen om te kijken wat passend is bij de leeftijd van het kind, maar ook naar wat het kind al kan. Dan kunnen ouders op basis daarvan hun begeleiding vormgeven²⁸.

Conclusies

De manier waarop digitale media op dit moment worden gebruikt in gezinnen met jonge kinderen leidt vaak tot negatieve effecten op de taalontwikkeling van kinderen. Dat komt voornamelijk doordat digitaal mediagebruik door kinderen vaak ten koste gaat van schermvrije activiteiten en talige, rijke interactie met hun ouders of doordat de mediacontent ongeschikt en onvoldoende educatief is.

Goed om te weten: er zijn niet alleen negatieve effecten van digitaal mediagebruik op de taalontwikkeling van jonge kinderen. Wanneer de content geschikt is voor jonge kinderen en wanneer het gebruik van de digitale media op interactieve manier begeleid wordt door ouders, kan digitaal mediagebruik zelfs een positief effect hebben op taalontwikkeling van jonge kinderen of op zijn minst hetzelfde effect hebben als niet-digitale media.

Net zoals bij andere ontwikkelingsgebieden van jonge kinderen, spelen ouders een belangrijke rol in de mediaopvoeding van kinderen tussen de 0 en 4 jaar. De digitale vaardigheid, de houding ten opzichte van digitale media en het eigen (bewuste én onbewuste) mediagedrag van ouders vormen de basis van waaruit jonge kinderen (thuis) leren omgaan met digitale media en zijn van invloed op de kwaliteit die ouders kunnen geven in hun begeleiding ervan. Ouders doen er goed aan om digitaal mediagebruik niet alleen te beperken, maar om digitale media ook zo weinig mogelijk onbegeleid en passief te laten gebruiken en zoveel mogelijk samen met hun kind naar media te kijken en erover te praten.

Voor bibliotheken ligt er een mooie kans om ouders te informeren en ondersteunen in het selecteren van geschikte media en het begeleiden van hun kinderen bij digitaal mediagebruik. Een groot deel van de adviezen rondom positief digitaal mediagebruik komen overeen met interactief voorlezen en rijke interactie tussen ouder en kind. Veel bibliotheken hebben al aanbod in huis om de digitale vaardigheden en mediaopvoeding van ouders te versterken. Naar verwachting hebben bibliotheken daarom al een stevige basis qua expertise, vaardigheden en aanbod om aan de slag te gaan met het ondersteunen en adviseren van ouders over mediaopvoeding bij jonge kinderen. Door in te zetten op samenwerking met ouders, kunnen bibliotheken een waardevolle bijdrage leveren aan een bewuste en evenwichtige mediaopvoeding, waarin digitale media niet als vervanging, maar als verrijking van de taalontwikkeling van jonge kinderen worden ingezet.

Meer lezen en kijken?

Wil je meer lezen of bekijken over media-opvoeding? Of ben je op zoek naar handige tools om aanbod voor ouders rondom mediaopvoeding voor jonge kinderen in te richten?

Over mediaopvoeding

- MediaDiamant: Opvoeden met media ([wegwijzer met tips voor mediaopvoeding](#))
- [Het Mediagesprek met hulp van de MediaDiamant](#)
- Praktische informatie over mediaopvoeding ([website Nederlands Jeugd Instituut](#))
- Hoe help ik mijn kind op een gezonde manier media te gebruiken? ([website Nederlands Jeugd Instituut](#))
- Family Media Plan ([Amerikaanse website en app](#))

Over geschikte digitale media

- Meertalige digitale prentenboeken in het gezin ([onderzoeksrapport](#))
- Welke apps, websites, games en series zijn geschikt voor mijn kind? ([website Nederlands Jeugd Instituut](#))

Over taalontwikkeling van jonge kinderen

- Taalverwerving tijdens de eerste duizend dagen ([artikel](#))
- Publicatie: Voor ieder kind een stevig taalhuis: [samenwerken aan een taalrijke omgeving voor jonge kinderen](#).

Over de effecten en kwaliteit van mediacontent voor peuters

- Kassa, 12 oktober | 10:45 - 27:45 ([aflevering tv-programma](#))

Bronnen

1. De Avondshow met Arjen Lubach. (2024, 14 oktober). En nou is het afgelopen: peuter-tv. [fragment tv-programma]. VPRO. Geraadpleegd op 17 maart 2025, van https://www.youtube.com/watch?v=z_Wmt9HZwIE
2. Kassa. (2024, 12 oktober). Fragment 10:45-27:45 [fragment tv-programma]. BNNVARA. Geraadpleegd op 17 maart 2025, van <https://npo.nl/start/serie/kassa>
3. World Health Organization. (2019). *To grow up healthy, children need to sit less and play more*: New WHO guidelines on physical activity, sedentary behaviour and sleep for children under 5 years of age. Geraadpleegd op 5 maart 2025, van <https://www.who.int/news/item/24-04-2019-to-grow-up-healthy-children-need-to-sit-less-and-play-more>
4. Nikken, P., & Tuijnman, A. (2024). Verdiepend onderzoek Iene Miene Media: *Ontspannen met media*. *Netwerk Mediawijsheid*. Geraadpleegd op 5 maart 2025, van <https://netwerkmediawijsheid.nl/onderzoek/verdiepend-onderzoek-iene-miene-media-2023-balans-bewegen-met-media/>
5. Rayce, S., Tideman Okholm, G., & Flensburg-Madsen, T. (2024). Mobile device screen time is associated with poorer language development among toddlers: Results from a large-scale survey. *BMC Public Health*, 24:1050. DOI: <https://doi.org/10.1186/s12889-024-18447-4>
6. McArthur, B. Tough, S., & Madigan, S. (2022). Screen time and developmental and behavioral outcomes for preschool children. *Pediatric Research*, 91, 1616-1621. DOI: 10.1038/s41390-021-01572-w
7. Jing, M., Ye, T., Kirkorian, H., & Mares, M. (2023). Screen media exposure and young children's vocabulary learning and development: A meta-analysis. *Child Development*, 94, 1398-1418. DOI: 10.1111/cdev.13927
8. Sundqvist, A., Koch, F-S., Birberg Thornberg, U., Barr, R., & Heimann, M. (2021). Growing Up in a Digital World: Digital Media and the Association with the Child's Language Development at Two Years of Age. *Frontiers in Psychology* 12:569920. DOI: 10.3389/fpsyg.2021.569920
9. Monteiro, R., Ferreira, S., Fernandes, S., & Rocha, N. (2024). Does digital media use contribute to decreased expressive language skills of pre-school-aged children? An exploratory study in Portuguese children. *Somatosensory & Motor Research*, 41(4), 176-182. DOI: 10.1080/08990220.2023.2191702
10. Brushe, M., Haag, D., Melhuish, E., Reilly, S., & Gregory, T. (2024). Screen Time and Parent-Child Talk When Children Are Aged 12 to 36 Months. *JAMA Pediatrics*, 178(4), 369-375. DOI:10.1001/jamapediatrics.2023.6790
11. Adams, C., Kubin, L., & Humphrey, J. (2023). Screen technology exposure and infant cognitive development: A scoping review. *Journal of Pediatric Nursing*, 69, e97-e104.
12. Dore, R., Zosh, J., Hirsh-Pasek, K., & Golinkoff, R. (2017). Plugging Into Word Learning: The Role of Electronic Toys and Digital Media in Language Development. In: F. Blumberg & P. Brooks (Eds), *Cognitive development in digital contexts* (pp. 75-91). Waltham, MA: Elsevier.
13. Madigan, S., McArthur, B., Anhorn, C., Eirich, R., & Christakis, D. (2020). Associations Between Screen Use and Child Language Skills: A Systematic Review and Meta-analysis. *JAMA Pediatrics*, 174(7), 665-675. DOI:10.1001/jamapediatrics.2020.0327
14. Davis, B., & Bedore, L. (2013). *An Emergence Approach to Speech Acquisition: Doing and knowing*. New York: Psychology Press. DOI: <https://doi.org/10.4324/9780203375303>

15. Fitzpatrick, C., Binet, M., Cristini, E., Almeida, M., Bégin, M., & Bitencourt Frizzo, G. (2023). Reducing harm and promoting positive media use strategies: New perspectives in understanding the impact of preschooler media use on health and development. *Psicologia: Reflexão e Crítica* 36:19.
16. Krcmar, M. (2014). Can Infants and Toddlers Learn Words from Repeat Exposure to an Infant Directed DVD? *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 58(2), 196-214. DOI: 10.1080/08838151.2014.906429
17. Moser, A., Zimmerman, L., Dickerson, K., Grenell, A., Barr, R., & Gerhardstein, P. (2015). They can interact, but can they learn? Toddlers' transfer learning from touchscreens and television. *Journal of Experimental Child Psychology*, 137, 137-155. DOI: <http://dx.doi.org/10.1016/j.jecp.2015.04.002>
18. SLO. (2019). *Executieve functies: Een handreiking*. Geraadpleegd op 12 maart 2025, van <https://www.slo.nl/thema/meer/jonge-kind/executieve-functies/>
19. Taylor, G., Monaghan, P., & Westermann, G. (2018). Investigating the association between children's screen media exposure and vocabulary size in the UK. *Journal of Children and Media*, 12(1), 51-65. DOI: 10.1080/17482798.2017.1365737
20. Strouse, G., Troseth, G., O'Doherty, K., & Saylor, M. (2018). Co-viewing supports toddlers' word learning from contingent and noncontingent video. *Journal of Experimental Child Psychology*, 166, 310-326.
21. Kurvers, J., & van Steensel, R. (2022). Over de drempels van geletterdheid: laaggeletterde ouders helpen hun jonge kind te ondersteunen. *Nederlandse Letterkunde*, 27(1), 8-24. DOI: <https://doi.org/10.5117/NEDLET.2022.1.002.KURV>
22. Yadav, S., Chakraborty, P., Mittal, P., & Arora, U. (2018). Children aged 6–24 months like to watch YouTube videos but could not learn anything from them. *Acta Pædiatrica*, 107(8), 1461-1466. DOI: 10.1111/apa.14291
23. Guernsey, L., & Levine, M. (2016). Nurturing Young Readers: How Digital Media Can Promote Literacy Instead of Undermining It. *American Educator*, 40(3), 23-28, 44.
24. Nikken, P., & Oprea, S. (2018). Guiding Young Children's Digital Media Use: SES-Differences in Mediation Concerns and Competence. *Journal of Child and Family Studies*, 27, 1844-1857. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10826-018-1018-3>
25. Nikken, P., & Schols, M. (2015). How and Why Parents Guide the Media Use of Young Children. *Journal of Child and Family Studies*, 24, 3423-3435.
26. Mascheroni, G., Livingstone, S., Dreier, M., & Chaudron, S. (2016). Learning versus play or learning through play? How parents' imaginaries, discourses and practices around ICTs shape children's (digital) literacy practices. *Media Education*, 7(2), 261-280.
27. Flewitt, R., El Gemayel, S., Arnott, L., Gillen, J., Goodall, J., Winter, K., Dalziel, A., Liu, M., Savadova, S., & Timmins, S. (2024). *Toddlers, tech & talk: 0-3-year-old children's language and literacy learning at home in a post-digital age*. Project report. Manchester: Manchester Metropolitan University. DOI: <https://doi.org/10.23634/MMU.00636881>
28. Buuren, van K., Voortman, L., & Lankhorst, H. (2021). *Criteria voor kansrijke activiteiten binnen de gezinsaanpak van laaggeletterdheid*. Stichting Lezen. Geraadpleegd op 5 maart 2025, van <https://www.lezen.nl/nieuws/criteria-kansrijke-activiteiten-gezinsaanpak/>

Meer informatie?

Heb je vragen over deze handreiking of wil je verder praten over het onderwerp? Neem contact op met: basisvaardigheden@probiblio.nl.

Colofon

Deze publicatie is ontwikkeld voor bibliotheekmedewerkers door Probiblio en ITTA UvA.

©Probiblio, maart 2025

